

sembla que la derivació per mitjà de prefix, amb *a-*, no fou única, perquè es féu també amb *en-*, d'on *enfalagar* usat per Llull, Ausiàs i un parell d'altres autors del S. xv i que no em sembla significar «enlluernar» (*AlcM*) sinó 'afalagar' i 'seduir'; avui (un poc contaminat per *falla*) s'usa encara en el Rosselló: «més d'un cop lo pobre turista, / en lloc del bel país qu'*enfallega* la vista, / trapa un temporal apuntat», Saisset (*Catalanades*, 188) (no crec que hagi existit un «ll. vg. **infallicare*» que suposa *AlcM*).

AFALANGRAT, mot d'existència dubtosa: la dada d'*AlcM* té escàs valor, com sigui que els mateixos autors de l'obra no en tenien més que una cèdula que no inspirava confiança, perquè en demanaven confirmació a última hora el 1926 (*BDLC* xiv, 325): ignorem si en van rebre i més si tal confirmació, cas d'existir, era satisfactòria, car aquest fascicle del diccionari sortí als pocs mesos, i s'observa que en aquest sector tots els articles van signats per MnAMAlcover (no per Moll), i aquest article sortí sense signatura; si hi ha tal mot potser és una alteració de *aflacat* qui sap si amb alguna contaminació (o confusió individual i passatgera) amb l'arabisme *falac(r)a* (*AlcM*) (cf. també *falaguer* en el sentit civissenc 'fluix, dolent'), però segurament hauria valgut més esborrar aquest article.

Afalconada, afalconar, V. falcò Afallerar, V. fallera (fel o fall-) Afamar, afamat, afamegat, afameit (afamait, grafia errada), afamejat, V. fam Afan, afanar, V. afanyar

AFANIPTER o AFANOPTER, compost savi del gr. ἀφανής 'invisible' (derivat de φαίνω 'jo aparec') i πτερόν 'ala'. □ 1.^a doc.: tots dos, 1868, *SLiCosta*. DERIV.: *Afanita* [1868, *SLiCosta*], del mateix adjectiu grec, perquè a diferència d'altres menes d'amfibolita no té grans visibles [doc. en anglès, *aphanite*, des de 1862, *N.E.D.*]; *afanitic* [1868].

Afanós, V. afanyar

AFANYAR, d'un verb ll. vg. *AFFANNARE id., comú a totes les principals llengües romàniques d'Occident; d'origen incert, segurament estrany a la llengua pròpiament llatina i potser també a tot l'italic indoeuropeu; possiblement derivat d'un mot AFANNAE que apareix algunes vegades en llatí i grec vulgars amb el significat de 'paraules embullades i obscures, barbotejades penosament com a excusa', des d'on es passaria a la idea de 'situació enredada, difícil, maldecaps', i d'ací 'afanys, esforços per sortir del pas'; problema no aclarit encara, en part pel nostre coneixement insuficient del llatí i grec colloquials, i potser també perquè hi intervingueren llengües de l'Antiguitat que no coneixem prou, com les pre-romanes de Sicília i Sud d'Itàlia, o alguna del grup indoeuropeu illiro-sorotàptic. □ 1.^a doc.: S. XIII: Llull, Desclot, Con-

solat de Mar; la variant amb *-n-* (*afanar, afan*) apareix també llavors, i fins un poc abans, en docs. de mitjan segle, així com en les *VidesR* i els *Costums de Tortosa*.

Convé tractar en un mateix pla, i des de bon principi, d'*afany* junt amb *afanyar(-se)*, car tots dos són igualment antics i d'igual importància; i, quant a llurs orígens anteriors al català, potser fóra tan poc prudent i procedent d'assegurar quin precedí l'altre com voler esbrinar si fou primer la gallina o l'ou; tampoc és oportú en una exposició històrica de separar les dues variants fonètiques, amb *-ny-* i amb *-n-* —*afanar, afan*—, que essencialment hem d'interpretar només com a prova que l'ètimon tingué *-NN-* doble (que dialectalment pot donar *n* en lloc de *ny*, i més a fi de mot). Plantejada en aquests termes la qüestió, la síntesi semàntica, amb la filiació evolutiva dels significats, es pot formular així: A) 'soffrir i fornir grans esforços i penes per fer quelcom o sortir-se d'un cert pas'; B) 'guanyar treballant' amb les variants de matís a) que accentua la mera adquisició i b) que subratlla la idea de 'merèixer-s'ho'; C) 'esforçar-se guanyant temps, cuitar a fer-ho'; D) 'guanyar il·licitament (defraudant o prenent-ho a algú)'. Cal rectificar dos punts en *AlcM*: el sentit bàsic i etimològic no és el de 'fatiga' («cansar-se») sinó un esforç o pena (que entre altres coses, és clar, podrà cansar), ni implica la idea de 'pressa' («treballar amb pressa i sense perdre temps», en l'origen, car aquest matís (C) és merament regional i de data recent). Comencem observant que B, C i D són desenrotllaments propis del verb i que per tant el substantiu *afany* correspon principalment a l'acc. A. I ara heus ací la documentació antiga o més valuosa amb què comptem en cada un d'aquests sentits.

A) «Gran meravella me dó de Déu com pot a un hom comenar tant de poble a regir, com sia cosa a un hom comenar tant de poble a regir, com sia cosa que tot hom sia *affenat* de réger si mateix e sia muller e sos infans», Llull, *Merav.* (*NCL* iv, 246); «e començaren de ferir en los Serrayns sí fortment que-Is cavalls eren *afaynats* de passar sobre los serrayns morts», Desclot, cap. 5; «que-Is uns no feyen *afany* als altres», Muntaner, cap. 296; «la fona no pesa e per consegüent no fa *afany* a aquell qui la porta», Eiximenis (*12è. del Crestià*, cap. 227); «aytant com les carreres de paradís són greus e ab gran *afany*, d'aytant cové que hom sia enfortit», Llull (*Gentil*, 278). Amb aquest sentit tenim el més antic testimoni datat exactament: «venir sens greu *afan* no podets» en un doc. de l'any 1249 (*BSAL* vi, 131). D'altra banda ens serveix per aclarir la transició cap a l'acc. B) (per més que en rigor encara sigui A), el passatge següent dels *Costums de Tortosa*: «e-Is pares e --- les mares --- són tenguts als fills --- emancipats, si són pobres, de fer lurs necessàries, si doncs los fills e les filles no són tals persones que-s poguessen *afanar*, e guaynar, e per avolea, e per flaquea de lurs persones, no-s volgüessen *afanar*, ne treballar» (ed. Oliver, 250); la contigüitat amb *treballar* i *guanyar* mostra ací que són